

Med.
757.

Handwritten title or header, possibly "Handwritten Title" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Handwritten text, possibly "Handwritten text" or similar, appearing mirrored or bleed-through.

Kurze Uebersicht

des Seitens

des Königl. Preussischen Staates zur
Abwendung der durch die asiatische
Cholera drohenden Gefahr

erlassenen

Verordnungen

nebst einer

Anweisung

über das diätetische Verhalten und über die un-
verzüglich zu leistende Selbsthülfe im Falle
des Erkrankens.

Zunächst

für die Bewohner des Großherzogthums
Posen.

Posen, 1831.

Gedruckt in der Königl. Hofbuchdruckerei von W. Decker
und Compagnie.

KRÓTKI WYKAZ
POSTANOWIEN

wydanych

przez Król. Rząd Pruski w celu od-
wrócenia niebezpieczeństwa, jakim
cholera azyatycka zagraża

wraz

z przepisem

wstrzemięźliwego zachowania się i niezwłocznego
użycia własnej pomocy w razie zachorowania.

Przedewszystkiem

dla mieszkańców Wielkiego Xięstwa
Poznańskiego.

POZNAŃ, 1831.

Czcionkami Król. Nadwornej Drukarni W. DECKERA
i Spółki.

KROTKI WYKAS

4

1711

A. Uebersicht der zur Abwendung der
durch die Cholera drohenden Gefahr
erlassenen Verordnungen.

Die asiatische Cholera gehört zu den ansteckenden Volkskrankheiten. Volkskrankheiten werden alle diejenigen genannt, die, durch eine allgemein wirkende Ursache erzeugt, zu gleicher Zeit den größern Theil der in einer Gegend wohnenden Menschen befallen; ansteckend wird eine Krankheit, wenn ihr ein Stoff zum Grunde liegt, der, in dem thierischen Körper durch eine bestimmte Krankheit entwickelt, im Stande ist, in einem andern Körper, auf welchen er übertragen wird, dieselbe Krankheit hervorzubringen, und mithin denselben Stoff wieder zu entwickeln. Beides ist bei der Cholera der Fall.

Wenn es von der einen Seite nicht mehr bezweifelt werden kann, daß das große Unglück, von welchem Europa bedroht ist, zum großen Theil dem Mangel an richtiger Einsicht in die Natur der Krankheit zugeschrieben werden muß, daß es aus diesem Grunde nicht hat gelingen wollen, dem Vordringen der Seuche aus dem tiefen Asien Grenzen zu setzen, so muß es von der andern zur Beruhigung dienen, daß wir in dieser Beziehung durch sichere Beobachtungen und Erfahrungen belehrt, im Stande sind, Maasregeln zu ergreifen, die eben sowohl den Staaten im Ganzen, als den einzelnen Bewohnern Schutz gewähren.

In den von unserm Staate zur Abwendung der durch die Cholera drohenden Gefahr erlassenen Verordnungen ist daher überall der Grundsatz festzuhalten,

124089

— 2 —

A. Wykaz postanowień wydanych w celu odwrócenia niebezpieczeń- stwa, jakiem Cholera zagraża.

Cholera azyatycka należy do zaraźliwych cho-
rób ludu. Chorobami ludu nazywają się wszy-
skie te choroby, które, z ogólnie działającej
pochodząc przyczyny, napadają równocześnie
większą część ludzi w jednej zamieszkałych oko-
licy; zaraźliwą staje się choroba, gdy wynika
z pierwiastku, który, rozwinąwszy się w ciele
zwierzęcym przez wyraźną chorobę, jest w sta-
nie, zrządzić w inném ciele, któremu się udziela,
tę samą chorobę, i przeto odrodzić ten sam
pierwiastek. Jedno i drugie łączy w sobie Cho-
lera.

Jeżeli z jednej strony nie można już pową-
tpiwać, iż wielkie nieszczęście, którem zagro-
żona jest Europa, należy w znacznej części przy-
pisać niedostatkowi trafnego ocenienia natury
choroby, i że z tego powodu nieudało się za-
łożyć tamy postępowi zarazy z głębi Azyi, to
z drugiej strony zaspokajać powinno, iż, nau-
czeni w tym względzie pewnemi postrzeżeniami
i doświadczeniami, jesteśmy w stanie, użycia
środków, zabezpieczających równie kraje w o-
gólności, jak pojedynczych mieszkańców.

W wydanych więc z strony Rządu naszego
postanowieniach w celu odwrócenia niebezpie-
czeństwa, jakiem Cholera zagraża, zachowaną jest

daß dieselbe eine ansteckende Volkskrankheit sei, daß ihr ein Ansteckungsstoff zum Grunde liege, der, eben sowohl in Personen, als in Gegenständen haftend, auf andere übertragen werden kann!

Hierauf sind die angeordneten Maaßregeln gegründet, die den doppelten Zweck haben, das Einschleppen des Ansteckungsstoffes möglichst von den Grenzen abzuhalten, und falls dieß bei aller Anstrengung nicht gelingen sollte, den gleichen Zweck durch die im Innern des Landes zu ergreifenden Maaßregeln zu erreichen.

Hiernach stehen für den Verkehr mit dem, der dießseitigen Provinz zunächst gelegenen Königreiche Polen, wo bekanntlich die Cholera herrscht, folgende Bestimmungen fest:

- 1) Die dießseitige Grenze ist für Reisende, Waaren und Thiere durch einen doppelten Militaircordon geschlossen.
- 2) Reisenden, Waaren und Thieren ist der Eingang nur über die zu Strzalkowo im Wreschner, und zu Podzameze im Ostrzeszowschen Kreise errichteten Contumazanstalten gestattet, in welchen sie ohne Ausnahme einer Beobachtung von 20 Tagen unterliegen. Außerdem ist für die zu Warschau eingehenden Handelsgegenstände eine Contumaz- und Reinigungsanstalt zu Pogorzelice im Wreschner Kreise angelegt.
- 3) In gleicher Art wird mit denjenigen Personen verfahren, denen es aller Wachsamkeit der Militair- und Civilbehörde ohngeachtet gelingt, heimlich die Landesgrenze zu überschreiten: sie werden an jedem Orte, wo sie betroffen werden, durch 20 Tage abgesperrt.
- 4) Von der 20tägigen Contumazzeit sind nur die nicht Gift fangende Gegenstände, wohin alle Waaren mit einer glatten Oberfläche gehören, nicht

ściśle zasada, iż takowa jest zaraźliwą chorobą ludu, że źródłem jęj jest pierwiastek zaraźliwy, który chwytając się równie osób jak rzeczy, innym udzielać się może.

Na tém opierają się przepisane środki, które ten podwójny mają cel, ażeby, ile można, odwracać od granic wniesienie pierwiastku zaraźliwego, i, jeżeliby się to, mimo wszelkie usiłowania, nie udało, osiągnąć ten sam cel przez użycie wewnątrz kraju stosownych kroków.

Tym końcem, we względie związków z przyległym tęj prowincyi Królestwem Polskim, gdzie, jak wiadomo, panuje cholera, wydane są następujące rozporządzenia:

- 1) granica tutejsza zamknięta jest dla podróżnych, towarów i zwierząt podwójnym kordonem wojskowym.
- 2) Podróżnym, towarom i zwierzętom dozwolony jest wstęp tylko przez w Strzałkowie we Wrzesińskim, i w Podzamczu w Ostrzeszowskim Powiecie, urządzone kwarantany, w których, bez wyjątku, 20dniowej obserwacyi ulegają. Prócz tego urządzony jest w Pogorzeliicy w Powiecie Wrzesińskim zakład kontumacyi i czyszczenia dla wchodzących wodą przedmiotów handlowych.
- 3) Równego obejścia doznają osoby, przekraczające cichaczem granicę wbrew wszelkiej czujności władz wojskowych i cywilnych: muszą one w miejscu napotkania ich wysiedzieć w odosobnieniu dni dwadzieścia.
- 4) Od 20dniowego terminu kontumacyi wyłączone są tylko nie chwytające jadu przedmioty, do których należą wszelkie towary

minder diejenigen Thiere, die ein kurzes, glattes Haar haben, wozin Pferde, Esel, Hornvieh, Schweine und Ziegen gerechnet werden, ausgenommen, sie werden gewaschen und geschwemmt. Ihre Begleiter dagegen, falls sie sich nicht der 20tägigen Contumaz unterwerfen wollen, werden sofort über die Grenze zurückgewiesen, und durch unverdächtige Begleiter ans dem Inlande ersetzt.

- 5) Für die Russischen Gefangenen und Ueberläufer sind besondere Militair-Contumazanstalten errichtet, in welchen sie gleichfalls 20 Tage hindurch beobachtet werden.
- 6) Alle aus Polen eingehende Briefe und Papiere werden an der Grenze vorschriftsmäßig geräuchert, und überhaupt gereinigt.

Was die im Innern des Landes angeordneten Sicherheitsmaassregeln anbelangt, so gelten dafür folgende Bestimmungen:

- 1) Es ist im Allgemeinen dafür Sorge getragen worden, den Gesundheitszustand der Einwohner auf alle Weise aufrecht zu erhalten, und alle Krankheitsursachen, welche entweder in der auf den Straßen und in den Häusern so häufig vorhandenen Unreinlichkeit oder in ungesunden Nahrungsmitteln oder in andern Schädlichkeiten ihren Grund haben können, aus dem Wege zu räumen.
- 2) Die Städte sowohl, als das platte Land sind in Bezirke eingetheilt, in denen der Gesundheitszustand durch die Orts- und Sanitäts-Commissionen, welche vorschriftsmäßig aus den die Polizei verwaltenden Vorständen und aus Aerzten gebildet worden, beaufsichtigt wird. In den größern Städten, und wo es die Umstände verstaten, ist diesen Sanitäts-Commissionen ein Militairmitglied beigeordnet.

gładkie, nie mniej zwierzęta, mające włos krótki, do których rachują się konie, osły, rogacizna, świnie i kozy; zwierzęta te myją się i pławią. Będący przy nich ludzie, nie chcąc się poddać 20dniowej kontumacyi, muszą niezwłocznie wracać nazad, a w ich miejsce bierze się niepodejrzanych ludzi z kraju.

- 5) Dla Rossyjskich jeńców i zbiegów zaprowadzone są oddzielne zakłady kontumacyi, w których oni podobnież przez dni 20 są uważani.
- 6) Wszelkie przychodzące z Polski listy i papiery są na granicy wykadzane i czyszczone.

Co się tyczy środków bezpieczeństwa wewnątrz kraju, następujące w tej mierze wydane są rozporządzenia:

- 1) W ogólności starano się o utrzymanie, pod każdym względem, stanu zdrowia mieszkańców, i o usunięcie wszelkich przyczyn chorób, pochodzących albo z nieochędotwa natrafianego tak często na ulicach i po domach, lub z niezdrowych pokarmów, lub z innych szkodliwych rzeczy.
- 2) Miasta równie jak wsie podzielone są na obwody, w których dają baczenie na stan zdrowia komitety miejscowe i lekarskie, złożone, podług przepisów, z władz policyjnych i z lekarzy. W większych miastach, i gdzie okoliczności pozwalają, przydany jest tym komitetom członek wojskowy.

- 3) Ueberall in den Städten, als auf dem platten Lande, ist darauf Bedacht genommen worden, Gebäude zu Lazarethen zu bestimmen, und vorläufig einzurichten, um für den Fall, daß die Cholera irgendwo ausbrechen sollte, sofort diejenigen Kranken unterbringen zu können, die mit Sicherheit in ihren Wohnungen abgesperrt und ärztlich behandelt werden können.
- 4) Desgleichen sind die Gebäude, welche zu Contumozanstalten dienen sollen, gewählt.
- 5) Nicht minder ist im Voraus dafür gesorgt worden, daß es für den Fall der eintretenden Gefahr überall nicht an den Reinigungsknechten und Krankenwärtern fehlen wird.
- 6) Endlich sind die Orts- und Kreisbehörden, die Orts- und Sanitäts-Commissionen mit der Instruction über das bei der Annäherung der Cholera, so wie über das beim Ausbruche derselben zu beobachtende Verfahren versehen, sind mit ihren Verpflichtungen bekannt gemacht, und werden fortwährend unter Controлле gehalten.

Es läßt sich erwarten, daß ein Jeder in der eigenen Gefahr, die ihn bedroht, schon eine hinreichende Aufforderung finden wird, die wahrhaft väterlichen und wohlwollenden, mit so großen Opfern verbundenen Zwecke des Staats durch eigenes Verhalten und durch gewissenhafte Befolgung der unumgänglich nöthigen Anordnungen fördern zu helfen. Um jedoch auch dem Ungehorsam mit Nachdruck entgegenzutreten und von dieser Seite der Gefahr begegnen zu können, haben sich des Königs Majestät bewogen befunden, in der Allerhöchsten Cabinetsordre vom 15. d. M. namhafte Strafen gegen den Uebertreter auszusprechen. Hiernach steht fest, daß alle diejenigen, welche die Cordons und

- 3) Wszędzie w miastach i po wsiach przeznaczono i urządzono tymczasowo budynki na lazarety, ażeby, w razie objawienia się gdziekolwiek cholery, umieszczać w nich niezwłocznie chorych, którychby bezpiecznie w ich pomieszkaniach odosobnić i leczyć nie można.
- 4) Wybrano również budynki, mające być użytemi na kwarantany.
- 5) Zaradzono niemniej zawczasu temu, ażeby na przypadek grożącego niebezpieczeństwa niezabrakło nigdzie ludzi do czyszczenia i do posługi chorym.
- 6) Nakoniec odebrały władze miejscowe i powiatowe, komitety miejscowe i lekarskie instrukcyą, jak mają postępować podczas zbliżania się cholery i w razie jej wybuchnienia, zostały obeznane z swojemi obowiązkami i pod ciągłym zostają dozorem.

Spodziewać się można, iż każdemu własne niebezpieczeństwo, jakim jest zagrożony, dostatecznym będzie bodźcem do wspierania prawdziwie ojcowskich i życzliwych, z tak wielkimi ofiarami połączonych celów Rządu, własnem zachowywaniem się, i sumiennem nieodzownie potrzebnych rozporządzeń wypełnianiem. Chcąc zaś dzielną nieposłuszeństwu położyć tamę i zaradzić z tej strony niebezpieczeństwu, raczył N. Pan, w Najwyższym rozkazie gabinetowym z dnia 15. Czerwca r. bież. postanowić znaczne przeciw wykraczającym kary. Podług tegoż, wszyscy ci, którzy wyprowadzone kordony lub linie zaporo-we innemi, zamiast przeznaczonych przez urzą-

Sperrungslinien auf ändern, als den durch die angeordneten Quarantaineanstalten bestimmten Wegen überschreiten, und den Zuruf nicht beachten, auf der Stelle niedergeschossen werden können, daß alle diejenigen, denen es gelingt, die Sperrungslinien heimlich zu überschreiten, als Landesbeschädiger angesehen, und mit mehrjähriger Festungs- und Zuchthausstrafe, die nach den Umständen bis zur Todesstrafe ausgedehnt werden kann, belegt werden sollen, daß die Theilnahme an den vorher bezeichneten Vergehen, wohin auch die Aufnahme von nicht legitimirten Fremden, ihren Waaren und Effecten gehört, mit einjähriger oder mehrjähriger Festungs- oder Zuchthausstrafe belegt werden soll, daß Gastwirthe, welche sich eines solchen Vergehens schuldig machen, außerdem für immer den Verkehr ihres Gewerbes zu gewärtigen haben, daß der Verkehr mit insicirten oder abgesperrten Ortschaften der auf Landesbeschädigung gesetzten Kriminalstrafe unterliegt, und daß die unterlassene Anzeige von erkrankten Personen, und beförderter heimlicher Beerdigung, so wie die verweigerte Hülfe zur Vollführung polizeilicher Maaßregeln, den Umständen nach mit einer auf 2 Monate bis auf 2 Jahre zu arbitrierender Gefängniß-, Zuchthaus- oder Festungsstrafe belegt werden soll. Die Untersuchung wird in allen Fällen so beschleunigt, daß das Erkenntniß längstens binnen 3 Tagen abgefaßt werden kann.

B. Das Verhalten vor und bei dem Ausbruche der Cholera.

Schon oben ist bemerkt worden, wie die durch Beobachtungen und Erfahrungen gewonnene Ueberzeugung, daß der Krankheit ein Ansteckungsstoff zum

dzione kwarantany, drogami przekraczają, i na wołanie nie zważają, na miejscu rozstrzelani być mogą; wszyscy ci, którym się uda przebyć chociażem linie zaporowe, mają być uważani za wyrządzających szkodę krajowi i karani kilkoletnią karą w twierdzy lub w domu poprawy, która, w miarę okoliczności, aż do kary śmierci rozciągniętą być może; wszelkie uczestnictwo w opisanych poprzednio przewinieniach, do których także przyjmowanie niewylegitymowanych obcych osób, ich towarów i rzeczy, należy, pociąga za sobą karę więzienia od jednego do kilku lat w twierdzy lub w domu poprawy; oberżyci i gościnni, dopuściwszy się takiego występku, mają nadto utracić na zawsze sprawowanie swego procederu; związki z zarażonemi lub zamkniętymi miejscami podlegają karze kryminalnej za wyrządzenie krajowi szkody, przepisanej; zaniebane doniesienie o dotkniętych chorobą osobach i ułatwione kryjome pogrzebanie, tudzież odmówiona pomoc w celu dopełnienia środków policyjnych, ściągają, w miarę okoliczności, karę więzienia, domu poprawy lub twierdzy na dwa miesiące do lat dwóch, stósownie do wyroku. Indagacya ma być we wszelkich przypadkach tak przyspieszana, iżby wyrok najdalej w przeciągu trzech dni mógł być wydanym.

B. Zachowanie się przed i przy wybuchnieniu Cholery.

Powiedziało się już wyżej, iż powzięte z postrzeżeń i doświadczeń przekonanie, że cholera ta zawieszuje się z pierwiastku zaraźliwego,

Grunde liege, auf die Mittel hingeleitet hat, von denen mit Recht ein Schuß erwartet werden kann. Der Gewinn ist aber noch größer. Wir haben die Eigenschaften des Ansteckungstoffes, und die Bedingungen, unter denen die Uebertragung auf andere Körper Statt zu finden pflegt, kennen gelernt: wir wissen, daß die Ansteckung nicht unbedingt, wie bei andern ansteckenden Krankheiten, erfolgt, daß dazu vielmehr eine Anlage oder Disposition erforderlich ist, daß die Mittel hierzu zum großen Theil in unserer Hand liegen, und hierdurch sind wir zur Kenntniß eines Behaltens gelangt, welches, wenn es mit Beharrlichkeit in Anwendung gebracht wird, ganz dazu geeignet ist, die Empfänglichkeit des Körpers für die Aufnahme des Ansteckungstoffes zu verringern, oder ganz aufzuheben, und auf diese Weise einen mehr oder weniger sichern Schuß zu gewähren.

Alle in dieser Beziehung zu ertheilende Vorsichtsmaasregeln lassen sich auf folgende Hauptgegenstände beschränken:

- 1) Die höchste Reinlichkeit in der häuslichen Umgebung, so wie in der Kleidung und in der Wahl und Zubereitung der Speisen.
- 2) Mäßigkeit in allen physischen Genüssen, wozu insbesondere die Enthaltensamkeit von schwer verdaulichen und blähenden Speisen und die sorgfältigste Vermeidung jeder Böllerei in starken Getränken gehört.
- 3) Heiterkeit und Ruhe des Gemüthes; Nichts erregt eine stärkere Empfänglichkeit für die Krankheit, als Angst, Kummer und eine von Sorgen aller Art niedergedrückte Gemüthsstimmung, weshalb ein festes Vertrauen auf die von der Obrigkeit veranstalteten Sicherheitsmaasregeln neben strenger Beobachtung derselben und auf den Bei-

naprowadziło na środki, po których słusnie zabezpieczenia się od niej oczekiwać można. Wszakże większe jeszcze stąd wynikły korzyści. Poznaliśmy własności pierwiastku zaraźliwego, oraz przyczyny udzielania się innym ciałom; wiemy, iż zarażenie nie dzieje się bezwarunkowo, jak w innych zaraźliwych chorobach, że owszém wymaga usposobienia czyli dyspozycyi, że środki do tego w znacznej części są w naszej mocy; i na tej drodze dociekliliśmy sposobu postępowania, który, z wytrwałością zachowywany, jest w stanie zmniejszyć skłonność ciała do przyjęcia pierwiastku zaraźliwego, lub onęż zupełnie zniszczyć, i przeto mniej więcej nas od choroby zabezpieczyć.

Wszystkie środki ostrożności, jakie w tym względzie zachować trzeba, zależą od następujących głównych warunków:

- 1) największe ochędotwo w domu, w odzieży, jakoteż dobry wybor pokarmów i czystość w ich sporządzaniu;
- 2) mierność w używaniu wszystkiego, mianowicie wstrzeźliwość od trudnych do strawienia i wzdęcie sprawujących pokarmów, oraz najtroskliwsze unikanie opilstwa;
- 3) wesołość i spokojność umysłu; nie bowiem nie usposabia bardziej do cholery, nad bojaźliwość, zmartwienie i nękające umysł troski wszelkiego rodzaju, dla czego nie można dosyć usilnie polecić statecznej ufności tak w przedsięwziętych przez Zwierzchność

stand Gottes nicht dringend genug empfohlen werden kann.

4) Warme und tüchtige Bekleidung des Körpers, namentlich des Unterleibes, den man am besten mit einer wollenen Binde verwahrt.

5) Vermeidung von Erkältungen, insbesondere durch Schlafen im Freien.

6) Vermeidung der unmittelbaren Berührung von Personen, welche an der Cholera bereits erkrankt sind. Wen aber Beruf und Pflicht dazu veranlaßt, der thue es ohne alle Furcht vor der Ansteckung, weil in solchem Falle die Pflicht und die Sorge für den Nächsten höher steht als die Rücksicht auf eigene Erhaltung, jedenfalls aber die Entfernung jeder ängstlichen Besorgniß eines der sichersten Mittel gegen die Ansteckung selbst ist. Man beachte jedoch folgende Vorsichts-Maasregeln:

1) Man begeben sich zu den Kranken niemals, wenn man noch nüchtern ist, sondern genieße, wenn der vom Berufe geforderte Besuch früh Morgens oder des Nachts geschehen muß, zuvor etwas Kaffee, Thee oder sonstiges Frühstück, und wenn man es gewohnt ist, auch etwas gewürzhafte Spirituöses, etwas Wein, Liqueur oder eine gewürzhafte Tinktur mit Brantwein verdünnt, wie z. B. Pomeranzentinktur, Kalmus-Tinktur, Magenelixir u. s. w. Besonders zu empfehlen ist zu diesem Behufe folgende Tinktur; man nehme:

Bermuth,

Pomeranzenschalen,

Angelikawurzel,

Ingber,

von jedem 1 Loth,

Gewürznelken 2 Quentchen.

środkach, — obok ścisłego ich zachowywania, — jakoteż w pomocy Najwyższego.

4) Ciepłe i dostateczne odzienie ciała, mianowicie noszenie na brzuchu pasa wełnianego.

5) Wystrzeganie się przeziębienia, szczególnież przez spanie w otwartém powietrzu.

6) Unikanie bezpośredniego dotknięcia się osób, już chorujących na cholere. Kto zaś ma do nich przystęp z powołania, niech to czyni bez wszelkiej obawy zarażenia się, w tym bowiem razie względ na siebie samego ustąpić powinien obowiązкови i pieczy względem bliźnich; na każdy zaś przypadek oddalanie od siebie wszelkiej trwożliwości, jest jednym z najpewniejszych przeciw zarażeniu się środków. Zachowywać się jednak przytém należy podług następujących przepisów:

1) Nie chodzić nigdy do chorych na czczo, ale owszem, skoro z powołania wypada odwiedzić ich zrana lub w porze nocnej, wypić wprzód nieco kawy, herbaty lub czego innego, i, gdy kto zwyczajny, także cokolwiek mocnego korzennego trunku, nieco wina, likieru lub jakiej korzennej tynktury wódką rozrzedzonej, n. p. tynktury pomarańczowej, kalmusowej, kropli żołądkowych (Magenelixir) i t. d. Szczególniej godną jest zalecenia następująca tynktura; wziąć:

piołunu,
skórek pomarańczowych,
dzięglu (angelica),
wszystkiego po łócie,
goździków 2 kwintle.

Diese Ingredienzen werden klein gestossen und geschnitten und hierauf mit 3 Pfund des stärksten Weingeistes übergossen. Man läßt das Ganze eine Zeit lang (1 bis 3 Tage) in einem verschlossenen Gefäße stehen, seihet die Flüssigkeit gehörig ab und bewahret sie zum Gebrauche auf. Man vermischt davon 4 bis 6 Loth mit einem Quart Rummel-Branntwein und genießt von dieser Mischung, ehe man sich zum Kranken begiebt, nach Maasgabe der Statt findenden Gewöhnung an geistige Getränke, ein Paar Theelöffel oder 1 bis 2 Eßlöffel voll.

2) Eben so besuche man die Kranken auch nicht, wenn man sich selbst unwohl fühlt, wenn man die Nacht vorher durchwacht hat, wenn man heraufschet oder sehr erhitzt oder durchfroren seyn sollte, und wenn man kurz zuvor heftige Gemüthsbewegungen gehabt hat.

3) Man verweile nicht unnöthig lange bei den Kranken, und vermeide jede überflüssige Berührung derselben. Aerzte, Wundärzte, Prediger u. s. w., welche häufig bei den Kranken seyn müssen, können dabei über ihre gewöhnliche Kleidung, welche, aus Wolle oder Baumwolle und dergleichen bestehend, den Ansteckungsstoff leichter aufnimmt und an sich behält, und deshalb sowohl ihnen als andern leichter gefährlich werden kann, einen Mantel von Wachstaffent oder Wachseleinwand ziehen, den sie, nachdem sie den Kranken verlassen, ablegen und lüften lassen.

4) Besonders vermeide man es, sich unmittelbar und in der Nähe dem Athem und der Aus-

Na te drobno potłuczone i pokrajane ingrediencye, leje się trzy funty najmniejszego spirytusu winnego. Trzymając całą tę mieszaninę przez czas niejaki (1—3 dni) w zamkniętém naczyniu, należy potem precedzić płyn należycie i zachować do użycia. Do kwarty karujkowej wódki przydaje się 4—6 łótów tej mieszaniny i przed wyjściem do chorego pije się — w miarę przyzwyczajenia czyjego do gorących napojów, — parę łyżeczek od kawy lub jedną do dwóch łyżek stołowych.

- 2) Nienależy także odwiedzać chorych, jeżeli kto sam czuje się słabym, jeżeli noc w bezsenności przepędził, jeżeliby był napiłym, bardzo rozgrzanym lub naziąbł, albo też poprzednio gwałtownego wzruszenia umysłu doznał.
- 3) Niebawic bez potrzeby długo przy chorym i unikać wszelkiej zbytecznej z nim styczności. Lekarze, chirurgowie, księża i t. d., których powinność często do chorych sprowadza, mogą na swą zwyczajną odzież, która, złożoną będąc z wyrobów wełnianych lub bawełnianych i t. m. podobnych, łatwiej pierwiastek zaraźliwy chwytą i zatrzymuje, i przeto t. m. prędkiej równie dla nich jak dla innych stać się może szkodliwą, brać płaszcz z kitajki woskowanej lub płótna woskowanego, który, opuściwszy chorego, zdjąć z siebie i przewietrzyć należy.

dünstung der Kranken, so wie dem aus den eben geöffneten Betten aufsteigenden Dunste auszusetzen. Man kann ein Gläschchen mit aufgelösetem Chlorkalke oder starkem aromatischen Essig bei sich tragen und daran öfters riechen; so wie es auch für diejenigen, welche daran gewöhnt sind, nützlich seyn kann, während des Krankenbesuches Taback zu rauchen und dabei öfters auszuspeien, wogegen der Gebrauch des Schnupftabacks während des Krankenbesuches nicht zu rathen ist.

5) Man Sorge dafür, daß man die Kranken stets von einer möglichst reinen Luft umgeben finde, welches am sichersten durch häufiges Oeffnen der Fenster oder Thüren, unter Umständen selbst durch beständiges Offenstehenlassen derselben, und durch Verhütung des Zusammenliegens einer zu großen Anzahl von Kranken in einem beschränkten Raume bewirkt wird.

In den Privatwohnungen lasse man, ehe man die Krankenzimmer betritt, besonders wenn sie niedrig, eng und unreinlich gehalten seyn sollten, einige Zeit lang Fenster oder Thüren öffnen. Zu gleichem Zwecke dienen die Räucherungen mit salpetersauren oder Chlorkämpfen.

Zur Bereitung der erstern schüttet man in eine Schaal aus Glas, Porzellan oder Steingut etwa ein Loth fein pulverisirten Salpeter, und gießt nach und nach ein Loth weiße concentrirte Schwefelsäure hinzu, indem man das Gemisch mit einem Glasstaabe öfters umrührt. Metalle, Holz, Stroh und thierische Sub-

- 4) Nadewszystko unikać oddechu i wyziewu chorych, równie jak pary wychodzącej z pościeli cotylko poruszonej. Można przy sobie nosić flaszeczkę napełnioną solucją chlorku wapna lub mocnym octem aromatycznym i to często wachać. Pożytecznym także być może, kto tego zwyczajny, palić tytuń odwiedzając chorego i często przytém spluwać, zażywania zaś tabaki wystrzegać się należy.
- 5) Starać się, żeby chorego zawsze ile można czyste otaczało powietrze, co się najpewniej osiąga, otwierając często okna lub drzwi, a nawet, gdy potrzeba, zostawiając je ciągle otworem, oraz unikając umieszczenia za nadto wielkiej liczby chorych w szczupłym lokalu.

W domach prywatnych, nim się wejdzie do izby chorego, mianowicie gdy jest niska, ciasna i nieczysta, trzeba ją niejaki czas przewietrzyć przez otworzenie okien lub drzwi. W tym samym celu używa się kadzenia kwasem saletrzanym lub chloryną.

Nakadzanie kwasem saletrzanym robi się następującym sposobem: Sypie się w naczynie szklanne, porcelanowe lub fajansowe n. p. łót sproszkowanej saletry, i dolewa się do tego powoli łót białego skoncentrowanego kwasu siarczanego, mieszając masę tę często pręcikiem szklanym. Kruszców, drzewa, słomy i części

stanzen müssen von der Berührung der Masse ausgeschlossen werden, damit sich keine rotte, den Lungen nachtheilige, Dämpfe entwickeln.

Zur Bereitung der Chlordämpfe nimmt man dagegen neun Theile gepulvertes Kochsalz, acht Theile pulverisirten Braunstein und sechszehn bis achtzehn Theile concentrirter Schwefelsäure, welche man mit eben so viel Wasser verdünnt hat.

Das Pulver des Braunsteins und des Kochsalzes reibt man sorgfältig unter einander, bringt das Gemenge in eine Schale von Glas, Porzellan oder Steingut, und schüttert dann die mit Wasser verdünnte Schwefelsäure hinzu. — Auch kann man das Zimmer einigemal täglich mit einer Auflösung von Chlorkalk (2 Loth auf ein Pfund Wasser) besprennen. Es darf jedoch die Entwicklung des Chlorgases in der Regel nur in Zimmern vorgenommen werden, die von den Bewohnern zur Zeit verlassen worden sind, und jedenfalls nicht bis zu dem Grade gesteigert werden, daß dadurch das Athmen erschwert, Husten veranlaßt und die Lungen angegriffen werden.

- 6) Man Sorge ferner dafür, daß auch in jeder andern Beziehung die größte Reinlichkeit in den Krankenzimmern beobachtet werde. Alles, was die Luft in denselben verunreinigen, oder woran der Ansteckungsstoff haften und wodurch er weiter verbreitet werden könnte, alle überflüssigen Kleidungsstücke, schmutzige Wäsche, Betten u. s. w., besonders aber die Ausleerungen der Kranken, müssen sorgfältig aus denselben

zwierzęcych nie trzeba używać do mieszania, aby nie powstały stąd czerwone, płucom szkodliwe wyziewy.

Nakadzanie chloryną robi się w tym sposobie: Bierze się dziewięć części miłko utłuczonej soli kuchennej, ośm części sproszkowanego manganu brunatnego i szesnaście do osmnastu części skoncentrowanego kwasu siarczanego, tyłuż częściami wody rozczynionego.

Proszek manganu brunatnego i soli kuchennej miesza się troskliwie, mieszanina ta wsypuje się w naczynie szklane, porcelanowe lub fajansowe, a potem przydaje się do tego kwas siarczany wodą rozczyniony. — Można także izbę kilka razy na dzień nakrapiać rozpuszczonym chlorkiem wapna (2 łoty na funt wody). Jednakże rozpuszczanie to działać się powinno tylko w izbach, pod niebytność mieszkających w nich osób, i nie należy posuwać go do tego stopnia, izby wyziewy tamowały oddych, sprawiały kaszel i padały na płuca.

6) Starać się oraz należy o największe, w każdym innym względzie, ochędostwo w mieszkaniu chorego. Należy z niego troskliwie oddalać wszystko, coby powietrze zepsuć, lub pierwiastek zaraźliwy chwycić i dalej rozszerzać mogło, jako to: wszelką zbytęcną odzież, brudy, pościel i t. d., szczególniej zaś wyrzuconą przez chorego zewnątrz materiją (wypróżnienia).

entfernt und letztere in eine abgelegene tiefe Grube verschüttet werden. Die Gefäße, in denen sie aufgefangen sind, müssen täglich mehreremal sorgfältig ausgewaschen werden.

7) Unmittelbar nachdem man die Kranken verlassen hat, ist es nützlich, sich die Hände mit einer schwachen Auflösung von Chlorkalk (1 Theil auf 100 Theile Wasser), und das Gesicht mit kaltem Wasser zu waschen, sich den Mund auszuspülen, die Nase auszuschnauben und die Haare auszukämmen, welche zugleich kurz abgeschnitten getragen werden sollen.

Auch wechsle man öfters die Kleider, und lasse die in den Krankenzimmern getragenen im Freien auslüften und von Zeit zu Zeit mit Chlordämpfen durchräuchern. Man nehme wöchentlich ein oder mehreremal ein warmes Bad, und mache sich öfters kräftige Bewegung in freier Luft.

8) Leichendiener und Todtengräber müssen die Berührung der an der Cholera Verstorbenen durchaus vermeiden; — wenn aber eine Berührung Statt gefunden haben sollte, sich sogleich mit einer Auflösung von Chlorkalk abwaschen.

C. Die erste unverzüglich zu leistende Hilfe im Falle des Erkrankens an der Cholera.

Hat Jemand bei aller Vorsicht und ohngeachtet des oben angegebenen Verhaltens das Unglück, von

którą to ostatnią należy w odległy, głęboki dół wylewać; przeznaczone zaś do tego naczynia codziennie po kilka razy starannie wymywać.

7) Wyszedłszy od chorego, dobrze jest, obmyć zaraz ręce lekką solucją chlorku wapna (1 część na 100 części wody), a twarz zimną wodą, wypłukać w ustach, nos wytrzeć i rozczesać włosy, które powinny być krótko przycięte.

Trzeba także często zmieniać odzienie; noszone suknie w izbach chorego przewietrzyć i niekiedy chloryną nakadzić. Brać co tydzień raz lub więcej razy ciepłą kąpiel i używać często mocnej przechadzki na wolnym powietrzu.

8) Posługacze pogrzebowi i grobarze, powinni koniecznie unikać dotknięcia się zmarłych na cholere; — jeżeli to zaś nastąpiło, obmyć ciało swoje roztworem chlorku wapna.

C. Pierwsza pomoc, którą niezwłocznie nieść trzeba, w przypadku zachorowania na cholere.

Jeżeli kto, mimo wszelką ostrożność, mimo zachowanie się według powyższych przepisów, zapadł na cholere, chodzi o to, żeby niezwłocznie

Der Ansteckung ergriffen zu werden, so kömmt es darauf an, die Krankheit sogleich in ihren ersten Erscheinungen zu erkennen. Das wirkliche Vorhandenseyn derselben wird aber an folgenden Erscheinungen erkannt:

Bisweilen gehen dem wirklichen Ausbruche der Krankheit gewisse Vorboten vorher. Diese bestehen in Schlaflosigkeit, einer innern Unruhe, Angst und Muthlosigkeit, einem Gefühle von Schwäche, einer Neigung zu, gewöhnlich kalten, Schweißen, einem faden, bisweilen saurem Geschmacke und einem Kollern im Unterleibe, worauf sich, nach gewöhnlich vorhergegangener Verstopfung, ein flüssiger Stuhlgang einstellt, der ohne Drängen und Schmerzen sich oft wiederholt, und äußerst rasch und leicht eine gelbweiße, wässerige Flüssigkeit ausleert; hiermit ist ein vorübergehendes Gefühl von Brennen in der Herzgrube, flüchtige Stiche unter den kurzen Rippen, besonders in der rechten Seite, und ein Gefühl von Schwere in dieser Gegend, mit Angst und Schwindel verbunden. Besonders groß ist gewöhnlich die Angst, die der eines Menschen gleich kömmt, welcher zu ersticken Gefahr läuft.

Zugleich werden die äußeren Sinne stumpf, das Auge sieht schwächer und verliert seine natürliche Lebendigkeit, seinen gewöhnlichen Ausdruck; auch das Gehör nimmt ab, und eben so der Gefühls-, Geruchs- und Geschmacksinn. Die ganze Hautoberfläche ist kalt und trocken, bisweilen aber auch feucht anzufühlen. Das Athmen geschieht seltener und wird häufig von Seufzen und Sähnen unterbrochen.

Die weiteren Erscheinungen, namentlich das Erbrechen einer weißlichen von einem faden Geruch begleiteten Feuchtigkeit u. s. w., gehören nicht mehr hierher; es genügt schon an diesen Anzeigen, um zur Ab-

cznie poznać pierwsze jój oznaki. Istotna zaś choroba objawia się przez następujące znamiona:

Niekiedy istotne wybuchnienie choroby poprzedzają pewne znaki. Bezsensowność, wewnętrzna niespokojność, bojaźń, trwożliwość, uczucie osłabienia, skłonność do zimnego zwykle potu, nieprzyjemny, niekiedy kwaśny smak, warczenie w brzuchu, poczem, po obstrukcyi (zatwardzeniu), która zwykle poprzedza, nastaje rzadkie i częste wypróżnienie (bez ciśnienia i boleści) materyi białawej wodnistej; z tém łączy się przemijające uczucie palenia w dołku, lotne żganie w słabiznie, mianowicie w prawym boku, i uczucie ociężałości w tém miejscu, z bojaźnią i zawrotem połączone. Szczególniej bojaźń jest zazwyczaj wielka, i podobna do bojaźni człowieka w niebezpieczeństwie uduszenia się będącego.

Zarazem zewnętrzne zmysły tępieją, oczy zapadają się, tracą swą naturalną żywość, swój zwyczajny wyraz; także słuch słabieje, to samo zmysł dotykania, powonienia i smaku. Cała powierzchnia skóry jest zimna i sucha, niekiedy zaś i wilgotna. Oddychanie trudniejsze i często wzdychaniem i ziewaniem przerywane.

Dalsze oznaki, mianowicie womity białawej cieczy, wydającej przykry zapach i t. d. już tu nie należą; symptomata te dostatecznymi już są, aby w celu odwrócenia większego niebezpieczeństwa, szukać niezwłocznie jak najspieszniejszej pomocy lekarskiej, od której jedynie ocalenie chorego

wendung einer größern Gefahr, sogleich ärztliche Hülfe zu suchen, weil die Rettung des Kranken nur von der schnellen, augenblicklichen Hülfsleistung abhängig ist, da oft der Tod schon in wenigen Stunden eintritt. Damit aber bis zur Ankunft des Arztes die bei der Dringlichkeit der Gefahr so höchst kostbare Zeit nicht unbenußt vorüber gehe, sind folgende in der Erfahrung bewährte Mittel sofort in Anwendung zu bringen:

- 1) Man Sorge auf alle Weise dafür, die Hautthätigkeit auf der ganzen Oberfläche des Körpers durch warme Bäder und durch äußere Reizmittel zu befördern. Man setze daher den Kranken sofort in ein warmes Bad, welches so heiß seyn muß, als es der Kranke nur immer ertragen kann. Der Wärmegrad darf nicht unter 30 nach Réaumur betragen, wenn man einen dergleichen Wärmemesser zur Hand hat. In dem Bade muß der Kranke $\frac{3}{4}$ bis zu einer ganzen Stunde verweilen.
- 2) Noch wirksamer ist die Anwendung eines Dampfbades. Der Professor Dr. Kielduszewski aus Moskau, welcher die Cholera in verschiedenen Gegenden Rußlands selbst beobachtet, und sich kürzlich in Posen aufgehalten hat, empfiehlt hierzu folgende Vorrichtung, die in jeder Haushaltung mit leichter Mühe zu bewerkstelligen ist: man bediene sich einer gewöhnlichen Bettstelle, die, statt mit Leinwand, mit einige Zoll von einander entfernten Gurten beschlagen ist. Auf diesen Beschlag wird eine Lage Stroh oder Heu, und darauf der Kranke gelegt. Ueber dem Bette werden Keifen angebracht, die mit einer wollenen Decke überdeckt werden, welche dazu dient, daß die unter der Bettstelle entwickelten Dämpfe nicht schnell entweichen, sondern den Kranken fortwäh-

zależy, albowiem choroba ta częstokroć w kilku godzinach śmiercią się kończy. Ażeby zaś do chwili przybycia lekarza, przy nagłości niebezpieczeństwa, czas nader kosztowny bez pożytku nie upłynął, trzeba niebawnie użyć następujących, doświadczeniem stwierdzonych środków:

- 1) Trzeba się wszelkim sposobem starać o ułatwienie działalności skóry na całej powierzchni ciała, przez ciepłe kąpiele i zewnętrzne środki drażliwe. Należy więc choremu sprawić niezwłocznie ciepłą kąpiel, która powinna być tak gorącą, ile ją tylko pacjent znieść jest w stanie. Stopień ciepła nie powinien być niżej 30 podług Reaumura, jeżeli jest przy ręce takowy ciepłomierz. Trzy kwadransy a nawet całą godzinę trzymać należy chorego w kąpiele.
- 2) Jeszcze skuteczniejszém jest użycie kąpiele parowej. Professor i Doktor Kiełduszeński z Moskwy, który w różnych okolicach Rosyi dochodził natury cholery, i niedawno znajdował się w Poznaniu, poleca tym końcem następujące przyrządzenie, które w każdym domu z łatwością mieć można. Bierze się łóżko zwyczajne, zamiast płótnem, pasami, o kilka cali od siebie odległemi, wybite. Na te pasy kładzie się słoma lub siano, a na nie chory. Nad łóżkiem dają się obręcze; na te rozciąga się kołdra wełniana, która na to służy, aby para, pod łóżkiem zrzadzona, prędko się nierozchodziła, lecz wciąż chorego otaczała. Ta kołdra po-

rend umgeben. Zu dem Ende muß die Decke so groß seyn, daß sie bis auf den Boden des Zimmers hinabreicht. Ist dieß geschehen, so entwickelt man unter dem auf diese Weise eingerichteten Bette heiße Dämpfe dadurch, daß man glühende Steine, eiserne Bolzen u. s. w. in ein Gefäß legt, und selbige mit warmen Wasser begießt. Zu bemerken ist jedoch, daß der Kopf des Kranken frei bleiben muß, und den Dämpfen nicht ausgesetzt werden darf.

- 3) Die zu 1 und 2 empfohlenen warmen und Dampfbäder müssen von Zeit zu Zeit wiederholt werden. In der Zwischenzeit wird die Wirkung derselben durch Bedecken des Kranken mit erwärmten Decken oder Betten, durch anhaltendes, stundenlang fortgesetztes Reiben und Bürsten, bei sorgfältiger Vermeidung jeder möglichen Erkältung, durch Waschen des Körpers mit stark erwärmtem Wein oder Brantwein, durch das Auflegen erwärmter Teller auf die Magengegend, und durch das Bedecken der Hände und Füße mit Kissen, die mit heißem Sande angefüllt sind, unterhalten. Der Professor Dr. Kieldusjewski empfiehlt zu dem Waschen und Reiben des Körpers folgendes in der Erfahrung bewährt gefundenes Mittel: man nehme pulverisirten spanischen Pfeffer 3 Eßlöffel, pulverisirten Senf 3 Eßlöffel, Rochsalz 4 Eßlöffel, Terpentindl 4 Eßlöffel, Napha 4 Eßlöffel, Salmiak Spiritus 4 Eßlöffel, Kampfer 5 Quentchen, Wein, Brantwein oder Rum 1 Quart, mische diese Bestandtheile gut unter einander, verschließe die Flasche, und lasse sie 3 Tage hindurch der Sonne ausgesetzt, oder auf einer warmen Stelle stehen. Auch empfiehlt

winna być tak duża, żeby, rozciągnięta na obręczach, aż do podłogi sięgała. To urządźwszy, robi się pod łóżkiem para kładąc w naczynie rozpalone kamienie, dusze od żelazek do prasowania i t. d. i polewając je ciepłą wodą. Pamiętać jednak należy, żeby głowa chorego nie była zakryta i parą napażzana.

- 3) Zalecone pod 1. i 2. ciepłe i parowe kąpiele należy od doby do doby powtarzać. W przeciągu przerwy takowych kąpeli utrzymuje się ich działalność przez okrywanie pacjenta wygrzanymi kołdrami lub pierzynami, przez ciągłe, po kilka godzin, tarcie ciała szczotkami lub czem inném, unikając przytém troskliwie najmniejszego zaziębienia chorego, przez obmywanie ciała dobrze rozgrzaném winem lub wódką, przez przykładanie na żywot rozgrzanych talerzy, nakoniec przez okrywanie rąk i nóg jego poduszkami gorącym piaskiem napełnionemi. Professor, Doktor Kiełduszewski, poleca do mycia i rozcierania ciała następujący sposób, którego skuteczność doświadczenie stwierdziło. Bierze się sproszkowanego pieprzu hiszpańskiego trzy łyżki stołowe, sproszkowanej gorczycy 3 także łyżki, soli kuchennój 4 łyżki, olejku terpentynowego 4 łyżki, nafty (naphta) 4 łyżki, spirytusu salmiakowego 4 łyżki, kamfory 5 kwintli, wina, wódki lub rumu kwartę; wszystko to zmieszawszy z sobą należy, zatyka się butelka korkiem, wystawia przez 3 dni na słońce, albo też w miejscu ogrzane. Radzi także Dr. Kiełduszewski

der Dr. Kielbuszewski als Einreibung geriebenen Meerrettig, mit Wein oder Brantwein und gestoßenem Pfeffer.

- 4) Die Hautthätigkeit muß ferner durch Auflegen von Senfpflastern, geriebenen Meerrettig und von spanischen Fliegenpflastern unterhalten werden. Diese Mittel werden auf die Magengegend, auf den Rücken zwischen den Schulterblättern, auf die Arme und Beine applicirt, und dürfen nur bis zum Rothwerden, nicht aber bis zum Blasenziehen liegen bleiben.
- 5) Muß dem Reiben und Bürsten des Körpers einiger Anstand gegeben werden, so benutze man die Zwischenzeit dazu, denselben in wollene Decken einzuhüllen, die in bis zum Sieden heißes Wasser getaucht worden, demnächst aber, Behufs der Entfernung der überflüssigen Feuchtigkeit, stark ausgewunden sind.
- 6) Zum innerlichen Gebrauch ist der häufige Genuß eines starken, warmen Fliedertees, oder auch bloßen heißen Wassers zu empfehlen. Von Viertel zu Viertelstunde kann dem Kranken ein mäßiges Bierglas voll verabreicht werden.

Alle diese Mittel müssen ununterbrochen fortgesetzt werden. Ruhe und Schlaf dürfen dem Kranken, ohnerachtet er oft Beides verlangt, auf keine Weise verstattet werden, da es durch die Erfahrung erwiesen ist, daß in dieser Zwischenperiode oft schon die ewige Ruhe einzutreten pflegt. Man setze daher alle Bemühungen mit Ausdauer und Beharrlichkeit fort, bis die Krämpfe in den Händen und Füßen nachlassen, die Marmorfalte und Purpurfarbe in denselben sich verliert, das Gesicht sich erheitert, die dem Grabe

używać do nacierania, chrzanu utartego zmieszanego z winem lub wódką i z utłuczonym pieprzem.

- 4) Działalność skóry należy nadto utrzymywać przykładaniem plastrów z gorczycy, utartego chrzanu i kantaryd (much hiszpańskich). Plastry te kładą się na żywot, na grzbiet, pomiędzy łopatki, na ręce i nogi, i trzeba je odejmować, gdy się miejsce zaczerwieni, nieczekając pęcherzy.
- 5) Jeżeli tarcia ciała szczotkami lub czém inném, zaprzestac na chwilę wypada, trzeba je przez ten czas okryć kołdrami wełnianemi w warze (ukropie) maczanemi, i, dla uniknienia zbytnej wilgoci, dobrze wyždżętami.
- 6) Do wewnętrznego użycia poleca się częste picie tęgiej ciepłej herbaty z ziołek bżowych, lub też samėj gorącėj wody. Co kwadrans można choremu podać mierną szklankę takowego napoju.

Wszystkie te środki nie powinny w użyciu ich żadnej doznać przerwy. Spoczynku i snu, pomimo iż tego pacjent częstokroć żąda, nie trzeba mu bynajmniej dozwolić, doświadczenie bowiem okazało, iż właśnie w takiej chwili nie jeden choleryk życie zakończył. Trzeba więc z wytrwałością przykładać wszelkich usiłowań w ratowaniu chorego, dopóki kurcze w rękach i nogach nieustaną, dopóki zlodowaciałość i kolor purpurowy z nich nieustąpi, dopóki się twarz niewypogodzi, dopóki się chrzypliwy głos jakoby ko-

verfallene heifere Stimme wieder vernehmbar wird und vor Allem Wärme auf dem ganzen Körper hervortritt und ein warmer Schweiß sich einstellt. Dann kann man annehmen, daß der Kranke gerettet ist.

Da die Veranstaltung getroffen worden, daß, wenn es auch nicht möglich ist, jeden Ort bleibend mit einem Arzte zu versehen, doch ohne großen Zeitverlust ärztliche Hülfe leicht zu erlangen seyn wird, so kann die Anwendung anderer etwa erforderlichen Arzneimittel, so wie des unter Umständen erforderlichen Aderlasses füglich bis dahin unterlassen werden. Jedoch ist anzuzufempfehlen, sich mit einem Vorrathe von Blutigelu zu versehen, um für den Fall der ärztlichen Anordnung sofort davon Gebrauch machen zu können.

nającego w wyraźny niezamieni, a nadewszystko dopóki po całym ciele ciepło się nierozéjdzie i pot ciepły niewystąpi. Taki dopiero stan zwiastuje ocalenie chorego.

Gdy tak dalece zaradzono potrzebie, że, lubo niepodobna wszystkich miejsc stałymi zaopatrzyć lekarzami, bez wielkiej czasu straty pomoc lekarską łatwo mieć będzie można, zaczęm z użyciem innych jakich środków lekarskich, tudzież z potrzebném niekiedy upuszczeniem krwi, można się bezpiecznie aż do przybycia lekarza wstrzymać. Wszakże trzeba mieć na doręczu niejaką ilość pijawek, aby ich, jeżeli tak lekarz rozporządzi, niezwłocznie użyć można.

Wszystkie ocalone chorogo
potrzebny niewymiar. Tak dopiero
dopiero celnie ciele iego
wyszedz w wyszary niestawiony, a uwalozany

Obytak dalece strachono potwornie, ze in-
do niepodobna wszystkim mieta, a z tym
wzrostem iekazaniu, bez wiekial, czemu strachy pomoz
Jokazany, latwo, mied, dozwia, mozon, zezam
a wyzciem iuzach, jak, sad, ow, iekazaniu, tu
Chiec, a potrzebam, niekiedy, uproszczony, zwia
moins, sie, bezczecnie, sa, do, przy, iekaz
wzrostem, Wzrostem, iuz, nie, sa, dozwia
niekiedy, iuz, przy, aby, iuz, iekaz
potrzebam, niewymiar, w, mozon

Fragment of text from the adjacent page, including characters such as 'a', 'b', and 'c'.

BIBLIOTEKA KORNICKA

124089